

Elita Nīmande, *Dr. iur.*,
Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, Latvija

KRIMINĀLISTISKĀS TAKTIKAS KĀ KRIMINĀLISTIKAS SISTĒMAS ELEMENTA BŪTĪBA

THE ESSENCE OF CRIMINALISTIC TACTICS AS THE ELEMENT OF THE SYSTEM OF CRIMINALISTICS

Summary

The article is devoted to the problem of understanding criminalistic tactics including the optimal way of performing investigative activities provided for in the Republic of Latvia Law on Criminal Procedure and applied during the investigation of criminal offences. It is pointed out that the content and logical volume of the notion 'criminalistic tactics' is composed of some specific characteristics of criminalistic activities, and criminalistic tactics could be defined as a chapter of special part of criminalistics theory describing regularities in performing investigative activities.

Atslēgvārdi: krimināltiesiskās zinātnes, kriminālistika, kriminālistiskā taktika, izmeklēšanas darbības, noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana

Keywords: criminal law sciences, criminalistics, forensic science, criminalistic tactics, investigative activity, investigation of criminal offences

Nav noliedzams krimināltiesisko zinātņu jomas nozīmīguma pieaugums un jauni izaicinājumi šajā jomā gan Latvijā, gan citur Eiropā, to skaitā teorētisku sistēmiskas nozīmes jautājumu aktualitāte. Lai gan Latvijā kopš 2001. gada radīta situācija, ka kriminālistika kā juridiskās (kopš 2018. gada – tiesību zinātne¹) zinātnes apakšnozare izslēgta no krimināltiesību apakšnozares, tomēr nevar noliegt kriminālistikas jomā apkopoto zināšanu satura ciešo saikni ar krimināltiesiskajām zinātnēm. Līdz ar to aktuāls ir jautājums par kriminālistisko zināšanu sakārtotību un kriminālistikas (kā zinātnes) sistēmas elementu izpratni.

Kā zināms, kriminālistikas sevišķo (priekšmetisko) daļu veido zināšanu korpuss par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas likumsakarībām; šīs zināšanas veido sistēma, kas sastāv no trim elementiem: 1) noziedzīga nodarījuma pēdu rašanās kā sagaidāms notikums (kriminālistiskās tehnikas joma), 2) izmeklēšanas darbību veikšana kā pierādījumu iegūšanas pamatveids (kriminālistiskās taktikas joma), 3) noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas zinātniska organizēšana (kriminālistiskās metodikas joma)².

¹ Ministru kabineta 23.01.2018. noteikumu Nr. 49 "Noteikumi par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm" pielikuma 5.5. apakšpunkts.

² Sīkāk sk., piemēram, Терехович В. Н. Теория криминалистики. Общая часть. Рига: [b. i.], 2015, с. 28–30.

Pēdējo gadu publikācijās kriminālistikā reti aktualizēts jautājums par kriminālistiskās taktikas būtību un tās pamatojumu, bet daži autori izteikuši apgalvojumus par terminu “tiesas taktika”, “advokātu taktika” u. tml. izmantošanas nepieciešamību kriminālistiskās taktikas ietvaros.

Raksta mērķis ir izskaidrot un definēt kriminālistiskās taktikas būtību, izmantojot kriminālprocesuālo darbību paveida – izmeklēšanas darbību – būtības skaidrojumu.

Teorētisko zināšanu uzbūves loģikā nepieciešama ne tikai zināšanu vispārināšana un sistematizācija, bet arī zināšanu iezīmēšana, iedalīšana īpašās grupās. Zinātniskajā izziņāšanā tradicionāls zināšanu iezīmēšanas līdzeklis ir termins³. Par zinātniskās izziņāšanas dinamiku un mūsdienu attīstības līmeni noteiktā jomā var spriest pēc tās terminoloģijas izmaiņām, kuru izmanto vienā vai otrā zinātniskās darbības sfērā. Šī prasība attiecināma arī uz kriminālistikas teoriju.

Jau no 20. gadsimta sākuma pētnieki – kriminālisti savos darbos sāka izmantot terminu “kriminālā taktika”⁴. Šim terminam ir sava attīstības specifika. Pieņemts uzskatīt, ka idejas par “kriminālās taktikas” sadaļas izveidi noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas jomā pamatlicējs ir vācu kriminālists Alberts Veingards (*Albert Weingart*, 1851–1914), kurš kriminālās taktikas ideju izklāstīja darbā “Kriminālā taktika. Rokasgrāmata noziegumu izmeklēšanā”. Būtu jāprecizē, ka šajā darbā A. Veingards, skaidrojot kriminālās taktikas būtību, ar to domāja ideju par kriminālpolicejisko taktiku. Šajā sakarā viņš rakstīja: “Lai sekmīgi cīnītos, īpaši ar noziedzniekiem profesionāļiem, vispirms nepieciešams noskaidrot, savākt, apvienot jau zināmos un izstrādāt jaunus cīņus un noziedznieku izsekošanas paņēmienus, pie tam sistemātisks paņēmieni cīņai ar noziedzību, zinātniski objektīvu un praktiski pārbaudītu noziegumu izmeklēšanas veidu, vainīgo noskaidrošanas, pierādījumu vākšanas, noziedznieka aizturēšanas un atmaskošanas paņēmieni izklāsts nav nekas cits kā kriminālpolicejiskā taktika, kas ir tāds pats nepieciešams noziegumu atklāšanas mākslas piederums, kā militārtaktika kara mākslā.”⁵ Šo ideju vācu kriminālisti turpina attīstīt arī mūsdienās.⁶

Postpadomju valstīs termins “kriminālā taktika” tika attīstīts citādi. Līdz 20. gadsimta 30. gadiem kriminālistikas mācību grāmatās šis termins tika izmantots.⁷ Turpmāk tas pārveidojās par noziegumu izmeklēšanas taktiku⁸, izmeklēšanas taktiku⁹ un visbeidzot par kriminālistisko taktiku¹⁰. Kriminālistikas terminoloģijas unifikācijas

³ Termins (latīņu *terminus* – robeža) – vārds vai vārdu savienojums, kas nepārprotami atklāj zinātniska jēdziena jēgu, tā savstarpējo sakaru ar citiem jēdzieniem.

⁴ Taktika (no grieķu *taktike* – karaspēka izkārtošanas māksla) – militārmācības sadaļa, kurā ietverta dažādu karaspēka veidu apakšvienību kaujas sagatavošanas un īstenošanas teorija un prakse.

⁵ Вейнгарт А. Уголовная тактика. Руководство к расследованию преступлений. Санктпетербург: Овруч, 1910, с. 3.

⁶ Kriminalistik Lexicon. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1996, S. 187, Ackermann R., Clages H., Roll H. Handbuch der Kriminalistik. Kriminalistik fuer Praxis und Ausbildung. 2 Auflage. Richard Boorberg Verlag, 2003.

⁷ Якимов И. Н. Криминалистика уголовная тактика. 2-е изд., Москва, 1929.

⁸ Криминалистика. Техника и тактика расследования преступлений. Учебник. Москва, 1938.

⁹ Васильев А. Н. Основы следственной тактики. Автореферат дисс., Москва, 1960.

¹⁰ Винберг А. И. О научных основах криминалистической тактики. Правоведение. Но. 3. Москва, 1965.

rezultātā mūsdienās kriminālistikas mācību grāmatās tiek izmantots tikai termins “kriminālistiskā taktika”. Terminoloģijas izmaiņas šajā kriminālistikas daļā notika ne tikai kriminālprocesa attīstības rezultātā, bet arī kā sekas priekšstatu izmaiņām par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas būtību, robežu precizēšanai tām darbībām, kas vērstas uz ar noziedzīga nodarījuma notikumu saistīto apstākļu noskaidrošanu, atšķirību noskaidrošanai starp pirmstiesas izmeklēšanu, lietas izskatīšanu tiesā un noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un citiem darbības veidiem krimināltiesību piemērošanas jomā. Lai gan kriminālistiskās taktikas definīcijas atšķiras, visi kriminālistikas mācību grāmatu autori terminu “kriminālistiskā taktika” attiecina uz noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas jomu. Atšķirības definīcijās skaidrojamas ar autoru dažādiem priekšstatiem par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas būtību.

Noziedzīga nodarījuma izmeklēšana (nejaukt ar pirmstiesas kriminālprocesa posmu – izmeklēšanu) ir cilvēku aktivitātes priekšmetiskā joma, kurā notiek izzināšanas process, kuram ir specifiska jaunu zināšanu iegūšanas tehnoloģija.

Pirmkārt, noziedzīga nodarījuma izmeklēšana ir profesionālās darbības paveids.¹¹ Šis apstākļis nosaka to, ka noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai ir normatīvi noteikts raksturs, t. i., konkrētā valstī tiek izmeklēti tikai tādi noziedzīgi nodarījumi, kuri aprakstīti konkrētas valsts krimināllikuma sevišķajā daļā, un tādā kārtībā, kāda aprakstīta konkrētās valsts kriminālprocesa likumā. Tādējādi noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas normatīvitate nosacīta ar konkrētas valsts krimināltiesību un kriminālprocesa avotu saturu. Noziedzīga nodarījuma izmeklēšana ir izzinoša darbība, kas virzīta uz noziedzīga nodarījuma un tā apstākļu noskaidrošanu. Katrā valstī likumdevējs nosaka to ar noziedzīga nodarījuma notikumu saistīto apstākļu apjomu un saturu, kuri aktuāli konkrētās valsts krimināltiesību piemērošanā. Tieši ticamu ziņu esamība par apstākļiem, kas saistīti ar noziedzīgo nodarījumu, ir pamats noziedzīgā nodarījuma notikuma krimināltiesiskai kvalifikācijai un taisnīgam krimināltiesisko attiecību noregulējumam konkrētā valstī. Ar noziedzīgo nodarījumu saistīto apstākļu apjoms un saturs nosacīts ar konkrētas valsts krimināltiesību avotiem (krimināllikums, kriminālkodekss u. tml.), un tas laika gaitā var mainīties likumu jaunrades procesā. Ar noziedzīga nodarījuma notikumu saistītajiem apstākļiem ir sarežģīta teorētiskā konstrukcija¹², jo šo apstākļu atspoguļojums materiālajā īstenībā vienmēr ir komplekss un pastarpināts.¹³ Tāpēc noziedzīga nodarījuma veiksmīga izmeklēšana vienmēr objektīvi ir sarežģīta, un tai nepieciešama pietiekama profesionāla sagatavotība, t. i., ilgstošs teorētisko un praktisko mācību periods.

Otrkārt, noziedzīga nodarījuma izmeklēšana ar zinātnes līdzekļiem ir zinātniskās izzināšanas darbības paveids. Tāpēc noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas struktūras priekšmetiskais pamats ir izzināšanas objektu (ar noziedzīgu nodarījumu saistīto apstākļu pēdas) sistēmas, izzināšanas darbību (izmeklēšanas darbības) sistēmas un zināšanu (sākotnējās un metodiskās zināšanas par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu) sistēmas kopums. Kriminālistikas teorijā ar noziedzīga nodarījuma notikumu saistīto apstākļu pēdu rašanās likumsakarības aprakstītas kriminālistiskās tehnikas

¹¹ Profesionālā darbība – produktīva darbība noteiktā profesijā.

¹² Sikāk sk. Терехович В. Н., с. 59–101.

¹³ Ibid., с. 45–56.

sadaļā, bet sākotnējo un metodisko zināšanu par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu likumsakarības apkopotas kriminālistiskās metodikas sadaļā.

Kriminālistikā izzinošo darbību sistēmai arī ir savas likumsakarības, un tā iedalāma īpašā jēdzienu grupā. Kriminālistisko zināšanu iegūšanas un uzbūves loģika prasa skaidri apzīmēt šo darbību apjomu un formulēt to saturu. Vispirms jāņem vērā tas, ka jebkura darbība pastāv kā konkrētu darbību kopums; šo darbību skaits un specifika atkarīga no darbības priekšmeta specifikas, darbības subjekta mērķiem un tās īstenošanas nosacījumiem. Kriminālistiskajā izzināšanā darbību sistēmas īpatnība ir tā, ka noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas apstākļi vēsturiski vienmēr bijuši nosacīti kriminālprocesa aprakstā. Šāds apraksts parasti ir kodificēts un konkrētā valstī pastāv normatīvā akta veidā (Kriminālprocesa likums, Kriminālprocesa kodekss u. tml.).

Kriminālprocesuālais apraksts ir kriminālprocesuālo darbību un to veikšanas nosacījumu apraksts; šo nosacījumu īstenošana un ievērošana var novest pie taisnīga krimināltiesisko attiecību noregulējuma. Tā arī ir zinātniskās izzināšanas darbības, kas virzīta uz būtiskāko sabiedrības vērtību kriminālprocesuālo aizsardzību, jēga. Katrā konkrētā valstī kriminālprocesā atspoguļota konkrētās sabiedrības vēsturiskā pieredze krimināltiesisko attiecību taisnīga noregulējuma veida noteikšanā. Valstīs, kuras tiesisko attiecību jomā vēl attīstās, šis veids var būt daļēji vai pilnīgi patapināts. Tā, piemēram, bijušajās britu kolonijās jūtama anglosakšu tradīciju ietekme kriminālprocesā, postpadomju valstīs kriminālprocesam piemīt padomju republiku kriminālprocesu iezīmes, padomju kriminālprocesam ir vācu kriminālprocesa pazīmes u. tml. Šis fakts jāpieņem kā vēsturiski veidojies, bez salīdzinoša vērtējuma, vai tas ir labi vai slikti.

Latvijā tradicionāli par krimināltiesisko attiecību subjektiem, no vienas puses, var uzskatīt valsti to pārstāvošo institūciju personā un, no otras puses, pieskaitāmu vai ierobežoti pieskaitāmu, 14 gadu vecumu sasniegušu fizisku personu. Kriminālprocesam Latvijā ir divi secīgi izvietoti posmi: pirmstiesas process (izmeklēšana un kriminālvajāšana) un lietas izskatīšana tiesā (iztiesāšanas process). Pirmstiesas procesa izmeklēšanas posmā tiek veiktas tādas kriminālprocesuālas darbības, kuras virzītas uz krimināltiesiskā strīda priekšmeta noteikšanu, vainojamās personas noskaidrošanu un meklēšanu, tiesību nodrošināšanu uz aizstāvību, nepieciešamības gadījumā piespiedu līdzekļu piemērošanu, kā arī citas kriminālprocesuālas darbības.

Starp kriminālprocesuālajām pamatdarbībām pirmstiesas procesa izmeklēšanas posmā būtu jāizceļ uz noziedzīgā nodarījuma notikumu attiecināmo pēdu atrašana un kriminālprocesuāla nostiprināšana, noziedzīgā nodarījuma sastāva un citu ar nodarījumu saistīto apstākļu esamības apstiprināšanai nepieciešamo pierādījumu savākšana un pārbaude. Tieši šā veida kriminālprocesuālo darbību īstenošana veido jebkura noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas, t. i., ar noziedzīgu nodarījuma notikumu saistīto apstākļu noskaidrošanas, būtību. Vēsturiski šo kriminālprocesuālo darbību grupu sauc par izmeklēšanas darbībām.

Latviešu valodā vārda “izmeklēšana” saknē ir vārds “meklēt”, turpretim krievu un angļu valodā vārda “izmeklēšana” (piemēram, angļu *investigation*) saknē ir vārds “pēda” (angļu *vestige*). Arī noziedzīga nodarījuma notikums materiālajā vidē atspoguļojas kā noziedzīga nodarījuma pēdas. Ar šo apstākli skaidrojama vārda “izmeklēšana” etimoloģija. Izmeklēšanas darbības ir kriminālprocesuālo darbību paveids, un tās tieši

virzītas uz to apstākļu pēdu atklāšanu, kuri saistīti ar noziedzīga nodarījuma notikumu. Tāpēc izmeklēšanas darbības var definēt kā pirmstiesas izmeklēšanu veicējas personas darbības, kas tieši virzītas uz ar noziedzīga nodarījuma notikumu saistīto apstākļu noskaidrošanu.

Izdalot no kriminālprocesuālo darbību grupas atsevišķu darbību grupu – izmeklēšanas darbības, tiek sasniegta noteiktība ne tikai izmeklēšanas darbību izpratnē, bet arī izmeklēšanas darbību saturā un loģiskajā apjomā. Izmeklēšanas darbību daba nosacīta ar to, ka, pirmkārt, izmeklēšanas darbības ir mērķtiecīgas darbības, t. i., tās vienmēr orientētas uz saprātīga mērķa sasniegšanu – noskaidrot apstākļus, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu; otrkārt, izmeklēšanas darbības ir vērtību un racionālas darbības, jo tās orientētas uz juridiskām vērtībām, t. i., uz noziedzīga nodarījuma notikuma un ar to saistīto apstākļu juridisku izpratni. Izmeklēšanas darbību loģisko apjomu un saturu tradicionāli nosaka normatīvi, t. i., izmeklēšanas darbību uzskaitījums un katras darbības saturs aprakstīts konkrētas valsts kriminālprocesuālo tiesību avotos. Tieši ar izmeklēšanas darbību veidu un satura aprakstu kriminālprocesa likumā tiek noteikti kritēriji noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas laikā iegūto pierādījumu likumības izvērtēšanai. Aprakstot kriminālistikas sistēmu, Hanss Gross izšķīris tikai trīs izmeklēšanas darbības – apskati, kratīšanu un pratināšanu.¹⁴ Mūsdienās izmeklēšanas darbību sistēmu Latvijā veido šādas izmeklēšanas darbības: pratināšana, aptauja, konfrontācija, apskate, ekshumācija, aplūkošana, izmeklēšanas eksperiments, liecību pārbaude uz vietas, uzrādīšana atpazīšanai, kratīšana, izņemšana un ekspertīze.

Iedalot izmeklēšanas darbības atsevišķā kriminālprocesuālo darbību grupā, Latvijā normatīvi noteikti šādi izmeklēšanas darbību īstenošanas vispārīgi pamatnosacījumi:

- 1) Iepriekš plānojamas izmeklēšanas darbības parasti veic laikā no pulksten 8.00 līdz 20.00.
- 2) Izmeklēšanas darbības sākumā tās veicējs informē konkrētajā procesā iesaistīto personu par tās tiesībām un pienākumiem, kā arī brīdina par atbildību par savu pienākumu nepildīšanu.
- 3) Pret personu, kura piedalās izmeklēšanas darbībā, aizliegts lietot vardarbību, draudus, melus, kā arī citas pretlikumīgas un morāles normām neatbilstošas darbības vai tādas darbības, kas apdraud personas dzīvību vai veselību vai aizskar personas cieņu.
- 4) Aizliegts izpaust ziņas par tās personas privāto dzīvi, kura piedalās izmeklēšanas darbībā, kā arī ziņas, kas satur profesionālu noslēpumu vai komercnoslēpumu, izņemot gadījumus, kad tas nepieciešams pierādīšanā.
- 5) Izmeklēšanas darbību var veikt, izmantojot tehniskos līdzekļus, kā arī, ja tas nepieciešams, pieaicinot ekspertu, revidentu vai speciālistu.

Kā jau iepriekš minēts, noziedzīga nodarījuma izmeklēšana tiek īstenota ar izmeklēšanas darbību kompleksa starpniecību. Izmeklēšanas darbības veikšanas būtība ir jaunu zināšanu iegūšana un pārbaude par izmeklējamu noziedzīgu nodarījumu.

¹⁴ Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г., Москва: ЛексЭст, 2002, с. 74–181.

Šādas pārbaudes kritēriji ir jauno zināšanu ticamība, pieļaujamība un attiecināmība¹⁵. Tieši zināšanas par izmeklējamo noziedzīga nodarījuma notikumu un tā krimināltiesiskais novērtējums ir apsūdzības pamatā. Izvēle par labu vienas vai otras izmeklēšanas darbības veikšanai atkarīga no tā, vai noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai nozīmīgu zināšanu ieguve ir optimāla, izmantojot tieši konkrēto izmeklēšanas darbību. Šī izvēle atspoguļo zināšanu par noziedzīgā nodarījuma notikumu iespējamās iegūšanas formas sākotnējo novērtēšanu.

Kriminālistikā atkarībā no zināšanu, kas saistītas ar noziedzīgā nodarījuma notikuma pēdām, iegūšanas līdzekļu un veidu kopuma, izmeklēšanas darbības iedalāmas šādās grupās:

- 1) izmeklēšanas darbības, kas saistītas ar piespiedu novērošanu (apskate, aplūkošana, izmeklēšanas eksperiments);
- 2) izmeklēšanas darbības, kas saistītas ar grūti pieejamu novērošanu (kratišana, izņemšana, ekshumācija);
- 3) izmeklēšanas darbības, kas saistītas ar iztaujāšanu (pratināšana, aptauja, konfrontācija, uzrādīšana atpazīšanai, liecību pārbaude uz vietas);
- 4) izmeklēšanas darbības, kas saistītas ar procesa virzītājam slēptas informācijas izpēti (ekspertīze).

Izņemot ekspertīzi, visas pārējās izmeklēšanas darbības pieļauj iespēju procesa virzītājam tieši uztvert un fiksēt noziedzīgā nodarījuma pēdas. Savukārt ekspertīze pamatojas uz zināšanu par noziedzīga nodarījuma pēdām pastarpinātu iegūšanu. Šīs zināšanas procesa virzītājs iegūst nevis pats, bet ar eksperta, kas parasti procesa virzītāja uzdevumā veic speciālu izpēti, palīdzību.

Visu izmeklēšanas darbību teorētiskais pamats ir mūsdienu novērošanas, eksperimenta, salīdzināšanas, mērīšanas un modelēšanas teorijas. Tāpēc izmeklēšanas darbību loģiskajā apjomā ietilpst tikai tādas kriminālprocesuālās darbības, kuru pamatā liktas mūsdienu zinātniskās zināšanas par novērošanu, eksperimentu, salīdzināšanu, mērīšanu un modelēšanu.¹⁶ Tieši šis kritērijs ļauj skaidri iedalīt izmeklēšanas darbības atsevišķā specifiskā grupā, un tieši ar šo kritēriju nosacīta izmeklēšanas darbību veikšanas zinātniskās pamatotības novērtēšana. Saistībā ar šo apstākli ukraiņu kriminālists V. Šepitjko pareizi atzina, ka kriminālistiskās rekomendācijas, kas neatbilst zinātniskuma prasībām un ir pretrunā ar demokrātiskiem tiesvedības principiem kriminālprocesā, nevar pildīt savas funkcijas un tām nav vietas noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas praksē.¹⁷

Iepriekš minētās kriminālistiskās darbības īpatnības saistībā ar izzinošo darbību, kuras virzītas uz ar noziedzīgā nodarījuma notikumu saistīto apstākļu noskaidrošanu, loģisko apjomu un saturu veido jēdziena "kriminālistiskā taktika" apjomu un saturu. Atsevišķas izmeklēšanas darbības veids un saturs, kas tiek noteikts normatīvi katrā valstī, ir noteicošais konkrētas izmeklēšanas darbības taktikas izvēlē; tādā veidā pastāv

¹⁵ Sikāk sk.: Терехович В. Н., Ниманде Э. В. Проблема истинностного и ценностного в криминалистическом познании. Теория та практика судової експертизи і криміналістики. Зб. наук. праць. Вип. 10, Харьков: Право, 2010, с. 36–43. Терехович В. Н., с. 41–43.

¹⁶ Sikāk sk.: Терехович В. Н., с. 174–203.

¹⁷ Шепитько В. Ю. Криминалистическая тактика Современное состояние и перспективы развития. Грām.: Шепитько В. Ю. Избранные труды. Харьков: Апостиль, 2010, с. 162.

pratināšanas taktika, izmeklēšanas eksperimenta taktika un citu izmeklēšanas darbību taktika, un tādējādi atsevišķu izmeklēšanas darbību veikšanas taktiku likumsakarību kopums veido kriminālistisko taktiku – kriminālistikas teorijas sevišķās daļas sadaļu, kurā aprakstītas un skaidrotas izmeklēšanas darbību īstenošanas likumsakarības. Tāpēc dažu autoru mēģinājumiem “iemontēt” kriminālistikas terminoloģijā terminus “tiesu taktika”, “advokātu taktika” vai “prokuroru taktika” un citus šāda veida jaundarinājumus nav nekā kopīga ar noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu mūsdienu kriminālprocesā, un uz kriminālistiku tie nebūtu attiecināmi, bet ir uzskatāmi par kriminālistikas terminoloģijas piesārņošanu.

Kopsavilkums

1. Kriminālistikas terminoloģijas unifikācijas rezultātā mūsdienās kriminālistikas mācību grāmatās tiek izmantots tikai termins “kriminālistiskā taktika”. Terminoloģijas izmaiņas šajā kriminālistikas daļā notika ne tikai kriminālprocesa attīstības rezultātā, bet arī kā sekas priekšstatu izmaiņām par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas būtību.
2. Kriminālistikā izzinošo darbību sistēmai arī ir savas likumsakarības, un tā iedalāma īpašā jēdzienu grupā. Kriminālistisko zināšanu iegūšanas un uzbūves loģika prasa skaidri apzīmēt šo darbību apjomu un formulēt to saturu. Kriminālistiskajā izzināšanā darbību sistēmas īpatnība ir tāda, ka noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas nosacījumi jau vēsturiski tiek formulēti kriminālprocesa aprakstā.
3. Izmeklēšanas darbības ir kriminālprocesuālo darbību paveids, un tās tieši virzītas uz to apstākļu pēdu atklāšanu, kuri saistīti ar noziedzīga nodarījuma notikumu. Izdalot no kriminālprocesuālo darbību grupas atsevišķu darbību grupu – izmeklēšanas darbības, tiek sasniegta noteiktība ne tikai izmeklēšanas darbību izpratnē, bet arī izmeklēšanas darbību saturā un loģiskajā apjomā. Izmeklēšanas darbību daba nosacīta ar to, ka, pirmkārt, izmeklēšanas darbības ir mērķtiecīgas darbības, t. i., tās orientētas uz saprātīga mērķa sasniegšanu – noskaidrot apstākļus, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu; otrkārt, izmeklēšanas darbības ir vērtību un racionālas darbības, jo tās vispirms orientētas uz juridiskām vērtībām, t. i., uz noziedzīga nodarījuma notikuma un ar to saistīto apstākļu juridisku izpratni.
4. Izmeklēšanas darbību teorētiskais pamats ir mūsdienu novērošanas, eksperimenta, salīdzināšanas, mērīšanas un modelēšanas teorijas. Tāpēc izmeklēšanas darbību loģiskajā apjomā ietilpst tikai tādas kriminālprocesuālās darbības, kuru pamatā liktas mūsdienu zinātniskās zināšanas par novērošanu, eksperimentu, salīdzināšanu, mērīšanu un modelēšanu. Tieši šis kritērijs ļauj skaidri iedalīt izmeklēšanas darbības atsevišķā specifiskā grupā, un tieši ar šo kritēriju nosacīta izmeklēšanas darbību veikšanas zinātniskās pamatotības novērtēšana.
5. Kriminālistiskās darbības īpatnības saistībā ar izzinošo darbību, kuras virzītas uz ar noziedzīgā nodarījuma notikumu saistīto apstākļu noskaidrošanu, loģisko apjomu un saturu, veido jēdziena “kriminālistiskā taktika” apjomu un saturu. Atsevišķu izmeklēšanas darbību veikšanas taktiku likumsakarību kopums veido kriminālistisko taktiku – kriminālistikas teorijas sevišķās daļas sadaļu, kurā aprakstītas un skaidrotas izmeklēšanas darbību īstenošanas likumsakarības.

BIBLIOGRĀFIJA

1. Ackermann R., Clages H., Roll H. Handbuch der kriminalistik. Kriminalistik fuer Praxis und Ausbildung. 2 Aufl. Richard Boorberg Verlag, 2003.
2. Kriminalistik Lexicon. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1996.
3. Васильев А. Н. Основы следственной тактики. Автореферат дисс., Москва, 1960.
4. Вейнгарт А. Уголовная тактика. Руководство к расследованию преступлений. Санктпетербург: Овруч, 1910.
5. Винберг А. И. О научных основах криминалистической тактики. Правоведение. Но. 3. Москва, 1965.
6. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г., Москва: ЛексЭст, 2002.
7. Криминалистика. Техника и тактика расследования преступлений. Учебник. Москва, 1938.
8. Ниманде Э. В., Терехович В. Н. Проблема истинностного и ценностного в криминалистическом познании. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Зб. наук. праць. Вип. 10, Харьков: Право, 2010.
9. Терехович В. Н. Теория криминалистики. Общая часть. Рига: [b.i.], 2015.
10. Шепитько В. Ю. Криминалистическая тактика Современное состояние и перспективы развития. In.: Шепитько В. Ю. Избранные труды. Харьков: Апостиль, 2010.
11. Якимов И. Н. Криминалистика уголовная тактика. 2-е изд., Москва, 1929.

Normatīvie akti

12. Krimināllikums: LV Likums. Latvijas Vēstnesis. 99/200 (1260/1261), 08.07.1998.
13. Kriminālprocesa likums: LV Likums. Latvijas Vēstnesis. 74 (3232), 11.05.2005.
14. Ministru kabineta 23.01.2018. noteikumu Nr. 49 "Noteikumi par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm" pielikuma 5.5. apakšpunkts. Latvijas Vēstnesis. 18 (6104), 25.01.2018.